

Detaljiakttagelser

Det goda bildmaterialet erbjuder många spännande detaljer, som t.ex. att Sankt Görans riddarutrustning i Bjuråker har en tjock f.d. förgylld ordenskedja med Gyllene skinnet. Prinsessornas kronor, i likhet med helgonens och framför allt Mariagestaltens är av enorma dimensioner, stundtals så stora att de borde glida ner från hjässan. Karlsson framhåller att det knappast kan ha varit statusarbete att sätta samman träkronor av smådelar. Metallkronor har funnits, varav inga finns bevarade, men postament för en numera försvunnen sitter på Sankt Olof i Bollnäs (bild 78). De bör ha funnits åtskilliga på just Mariabilderna eftersom det anses att den löstagbara kronan kunde lyftas av och vid vigsel utlånas till kyska brudar. En förgylld metallkrona i jätteformat är nu museiföremål från Skepparslövs kyrka, tillverkad i Vä. Man hade gärna velat se den här i bild som jämförelsematerial.

Avslutningsvis tackar man Lennart Karlsson för den briljanta bildkavalkaden, för de omsorgsfulla analyserna, för de nyttiga tillbakablickarna och de enskilda helgonens historiska bakgrund och för ett helt nytt grepp vid studiet av en sedan länge känd namnkunnig skapare av den senmedeltida konstens mångfrestare, målare, entreprenör och kanske också skulptör, trots författarens energiska förnekande. Det kommer självfallet att uppstå diskussion om en så intressant nytolkning och det som författaren kallar trovärdighetströskel.

Maj Nodermann, Stockholm

Berit Synnøve & Jostein Flo: *Det norske Båhuslen og Norges ukjente hovedstad Konghelle (Kungälv). En historisk og kulturell oppdagelsesreise*. Andresen & Butenschøn, Oslo 2005. 152 s., ill. ISBN 82-7694-179-6.

Sedan början av 1990-talet har en alltmer tilltagande ström av normmän under sommartiden sökt sig över gränsen till det tidigare norska landskapet Bohuslän. Viktiga faktorer bakom detta gränsöverskridande har varit detta landskaps närhet till den befolkningstäta Osloregionen, liksom skärgårdsnaturen i kustbandet, men även den förmånliga norska kronkursen i förhållande till den svenska från 1992. De turistande normmännen har färdats i sina ofta påkostade turistbåtar eller valt att köra bil och då i en del fall haft med sig cyklar och campingvagnar. De har campat, hyrt lägenheter, hotellrum eller fr.o.m. 1993 i en kraftigt ökande omfattning köpt fritidshus.

Denna snabba utveckling på turistfronten fick tidningen *Göteborgs-Posten* att sommaren 2003 använda rubriker som "Bohuslän blir alltmer norskt", "Rena invasionen från Norge", "Normmän invaderar kusten" och "Bohuslän snart norskt igen" just med hänvisning till normmännens omfattande intåg i Bohuslän. Denna process under senare år dokumenterar och analyserar jag inom ett pågående forskningsprojekt med titeln "Normmän i möte med Bohuslän".

Nu har det norska författarparet Berit Synnøve och Jostein Flo i bokform gett ut en kulturhistorisk turisthandledning med titeln *Det norske Båhuslen*. Författarna som till professionen är farmaceut respektive civilekonom och ingenjör har vistats i Bohuslän under längre perioder och gjort ett flertal rekognoseringsresor i landskapet. De har också tagit del av en omfattande historisk litteratur om Bohuslän. De kommenterade resmålen har genomgående anor tillbaka till Bohusläns norska tid, dvs. före 1658. Det gäller såväl förhistorisk tid, med ett betydande antal fornminnen, som historisk tid. I det senare fallet är kungarnas, krigsherrarnas och adelsgårdarnas historia central, liksom bevarade kyrkobyggnader och ruiner. Boken är pedagogiskt väl upplagd, lättskriven och rikt illustrerad med färgfoton som i första hand författarna har tagit.

Avsikten med boken är att upplysa de turistande normmännen om Bohusläns rika och spännande norska historia för att de med inspiration häri skall ge sig ut på egna upptäcktsfärder i landskapet. Vid mina fältarbeten i Bohuslän på senare år har jag inte sällan hört normmän och även bohusläningar säga att "det här är ju gammalt norskt land", utan att informanterna vetat så mycket om förhistorien. Här kan denna bok på ett lättfattligt sätt fylla en kunskapslucka, varken i Norge eller Sverige har Bohusläns norska historia fått någon framträdande plats i skolans historieböcker och undervisning. En yngre radioreporter, uppväxt i Bohuslän, framhöll nyligen att "Gustav Vasa och Gustav II Adolf var ju inte mina kungar".

Bohuslän har många gånger spelat en viktig roll i Norges nationella historia. Det gäller t.ex. trekungamötet i Kongahälla (Kungälv) medeltida namn fram till 1600-talet år 1101. Denna stad med anor tillbaka till 900-talet var vid några tillfällen under medeltiden Norges huvudstad, bl.a. under Sigurd Jorsalafar (1103–1130), och även en central handelsort i Norge. Av den anledningen har boken fått underrubriken "Norges ukjente hovedstad Konghelle (Kungälv)". Författarna skriver också att "for oss nordmenn er det med en viss andaktsfølelse vi

besøker området med så mye norsk historie” (s. 115). De ser fram emot fördjupad arkeologisk forskning om ”det sagnomsuste Konghelle”, som blev nedbränt av fiender flera gånger.

De medeltida norska kungarna var ofta i Bohuslän, vilket kan spåras i arkivaliska källor och genom olika historiska minnesmärken. Olav Tryggvason (995–1000) var faktiskt född i Bohuslän. I Snorre Sturlasons ”Norges kongesagaer” omnämns Bohuslän ofta, och landskapet gick från början under namnet Ranrike. Håkon Håkonsson (1217–1263) grundlade staden Marstrand och Dragsmarks kloster, medan Håkon V Magnusson (1299–1319) lät bygga Bohus fästning i Kongahälla vid 1300-talets början. Den har sedan dess aldrig intagits av några fiendliga trupper. I slutet av boken finns kommenterade kungalängder gällande Bohusläns norska tid fram till den skandinaviska Kalmarunionen i slutet av 1300-talet, varefter Norge kom under Danmark.

Bohuslän har ofta utgjort slagfält vid striderna mellan normän/danskar och svenskar. Sådana krigshandlingar förekom t.ex. under Gustav Vasas tid men även efter det att Bohuslän blivit svenskt år 1658 och normän och danskar försökte återerövra landskapet. Det gällde t.ex. under Gyldenløvefejden på 1670-talet. Den senaste

gången en sådan strid ägde rum var under ”tyttebær”- (lingon)kriget 1788, då Bohuslän faktiskt ockuperades av normännen under en tid.

Boken ger vissa inblickar i Bohusläns historia under den svenska tiden efter 1658. Det gäller t.ex. landskapets skildring i konsten och litteraturen. Bl.a. får folklivsmålaren Carl Gustaf Bernhardsons (1915–1998) verk om skärgårdsbornas hårda liv ett mycket positivt omnämnande. Det kunde ha varit intressant om boken även belyst Bohusläns band till Norge i senare tid, dvs. när den norska turistströmmen har kommit till landskapet. Dessa band blev verkligen påtagliga i samband med EU-debatten på 1990-talet. Norra Bohuslän, som har varit klart EU-kritiskt, har sett upp till Norge som 1994 valde att stå utanför EU-gemenskapen. Ett synbart uttryck för detta är Bohuslänflaggan som tillkom 1995 i kustorten Grebbestad och som i sitt färgval vill peka på landskapets historiska band med Norge.

Den här anmälda boken bör kunna läsas med behållning av såväl turistande normän som svenska turister samt kulturhistoriskt intresserade bohusläningar. Tack vare sin omfattande skärgård har ju Bohuslän under 1900-talet blivit ett av de verkligt stora turistlandskapen i Sverige.

Anders Gustavsson, Oslo